

Çeviri:

Bizim İçin Târih*

Nafi Atuf [KANSU]

Çeviriyazı: Haluk KAYICI**

orcid.org/ 0000-0002-8490-1791

Geçenlerde Selanik'in genç bir mecmûasında târihin mazarrat ve fâidesine dâir yazılmış bir iki makâleyi dikkatle okumuştum. Bunlar, senelerden beri Makedonya'nın yaşadığı hayât-ı müstesnâ tesîriyle Osmanlı vilâyetleri içinde nispeten parlak zekâlar yetiştiren Selanik'in faal bir dimâğının mahsûlü idi. Fikirler mücerret "*Abstrait*" olmaktan kurtulmayınca beşeriyet için müfit olamazlar. Safahât-ı fikriyye kara topraklar üzerinde yaşayacak bir iklim bulduktan sonra mahsûldar ve müfittir. Bu ciheti, bilhassa nazar-ı dikkate alalım. Eğer târihin bizde tesîri, aksûlamelleri -daha meçhûl olarak- zarar ve fâidesi teşrih edilmiş olsaydı, öyle ümît ederim ki, daha fiili, binâenaleyh daha müsmir uğraşılmış olacaktı. Târih muzırdır; hangi ırklar ve hangi fikirler için? Târih nasıl şerâit altında müfittir? Bu suâlleri ben, heyet-i içtimâiyyemize hitâp ettim. Bu heyet-i içtimâiyyenin efrâtından bulunduğum için hissemeye düşen cevâpları veriyorum:¹

İlm-i içtimâî, ilm-i rûhtan, ilm-i menâfi-ül âzâdan ayrılarak mevzû ve gâye îtibâriyle nasıl müstakil bir ilim hâline gelmiş ise târih de bugün mevzû ve gâyesi istiklâl kesb etmiş bir fen hâline girmiştir. Eğer târih, hâli hâzırda tarafgîriden, mugâlatadan ârî âbidelerden, cansız âsâr-ı fikriyyeden, kitaplardan vesâire gibi görülen ve temas edilen esâslardan doğmayarak hayâlperestlerin

* *Sa'y ü Tettebbu*, 2, (23), 10 Kânûnusânî 1327 (23 Ocak 1912), Matbaa-i Askeriye, Edirne, s. 1-5.

** Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi, İpsala MYO. halukkayici@trakya.edu.tr

¹ Nafi Atuf Bey'in bu yazısı M. Zekeriya'nın [Sertel] 1911 yılında "Yeni Felsefe Mecmuası"nda yayımlanan "Târih Muzırdır" ve "Târihin Fâidesi" adlı makalelerine cevap niteliğindedir. Bahsi geçen makaleler hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: (Çalen, 2013:224-230). (Ç. N.).

muhayyellerinden sünûh eden fesâtlar olsaydı ben de “*Gustav Le Bon*”la berâber “*Târih, efsânelerden, başka hiçbir şeyi teyîte muktedir değildir*” hükmünü tereddütsüz verirdim. Hâl-i sıhhamı muhâfaza için babamın tesîr-i irsîsini tetkîke ne kadar muhtâç isem hâl-i medenîmi tâyin için de ecdâdımın silsile-i tefekkürat ve ihtiyâcatını tetebbua belki daha fazla mecbûrum. Târih, hayât-ı beşeriyyeti tetkîk eder; lüzûmunda fesâneleri de tahlîl eder; çünkü fesânelerde nihâyet âsâr-ı beşerdir.

Târihin lüzûmu, fen olmasındadır. Hakâyıkı, hakâyık-ı vukûatı ince tetkîkatı netîcesinde bizim nazar-ı îmanımıza serer, ondan coğrafya gibi, hendese gibi istifâde etmek kendi elimizdedir. En katî, düstûrları en şaşmaz fenler; tecrübeye, müşâhedeye istinât edenlerdir. Târihe esâs bulmak için asırların tecrübelerinden, âbidelerin lisânından daha müessir hangi tarîk-i istidlâli arıyoruz?

Târihin zarar ve fâidesi ırklara, geçirilen devre-i hayâtiyyeye göre değişir. Nispeten yeni bir kitle-i beşeriyye için târih bir şebekedir, bir lâsıkadır. Bu kitlelerde târihin ehemmiyyeti fazladır. Hâlbuki eskiler, eski milletler için târihin vazîfesi başkadır. Artık o lâsıka olmaktan ziyâde beşeriyyetin kavânîn-i hayâtiyyesine malzeme verecek bir hazîne hâline girmiştir.

Roma, Bizâns, İran... Bunlar eskimiş, mâcerâ ile meşhûn târihlere mâliktirler. Bunlardan bugün bütün beşeriyyet istifâde ediyor. Şark akvâmı, fermân-ı inhitâtını yazarken İran’ın çürük hayâtlarını herhâlde karıştırmıştır. Latinler, Fransızlar ve İspanyollar, Anglosaksonlar ve Cermenler ile niçin rekâbet edemediklerini anlamak için Roma târih-i zevâlini okuyacaklardır. Ve şimâli Amerikalılar da esbâb-ı şevketini Anglosakson târihinde pek vâzih bulacaklardır.

Yeni beşeriyyet kitapları için târih lâsıka vazîfesini görür demiştim. Bunu teyît edecek sarıh misâlleri Balkan küçük hükûmetlerinde buluyorum. Bakınız, Bulgaristan’ın teşekkülü, Bulgarlığın yekpâre bir kitle hâlinde hareketi için târih ne kadar yardım etmiştir:

“Bulgar kavmi Müslüman ashâb-ı arâzinin çiftliklerinde çalışan köylülerden ibâretti. Fakat diğer Hıristiyan milletler hiç olmazsa rahiplerini muhâfaza ettikleri hâlde Bulgar heyet-i rûhaniyyesi Dersâadet Rum Kilisesi’ne tâbi olarak mâhiyyet-i milliyyesini kaybetmişti. Rum piskoposları Bulgar kitab-ı mezhebiyyesi yerine Rum kitaplarını, Slav âyini yerine Rum âyini vaz’ ederek ve Rum mektepleri açarak Ortodoks Bulgarları Rumlaştırmaya çalışmışlardı. Memâlik-i Osmâniyye’de her milletin mabihil-teyemmüzü millî kilise olduğundan Rum piskoposlarına tâbi olan Bulgarlar ayrıca bir millet teşkîl edemiyorlar, Rum Ortodoks nâmı altında Rumlar ile bir addolunuyorlardı. Bütün dünya Bulgar kavmini unutmuştu. Ruslar 1828 senesinde memleketi işgâl ettikleri sırada Rusçaya yakın bir lisân ile mütekellim bir Slav kavmi bularak hayrette kalmışlardı. Rusların işgâli üzerine Bulgarlar da hissiyyât-ı milliyye uyanmaya başladı. Bâzı vatanperverler ayrı bir millet olduklarını hissederek Rumlara karşı muhâlefete başladılar.”²

² Asr-ı hâzırda târih-i siyâsî, Seignobos: Mütercimi Ali Reşad.

Bulgarların dimâğlarında Bulgar târihi canlandırılmamış olsaydı bugün genç bir Bulgar kavmini biz pek güç görürdük.

Târihin zararlarına gelince: Bunu tadanlardan biri biz olduk; fakat bunu ben doğrudan doğruya târihin zararı diyemeyeceğim. Evvelce de söylemiştim ki târihin tesîri devre-i hayâtiyyeye göre değişir. Bâhusûs kurûn-ı ûlânın kurûn-ı vustâyâ yakın zamanlarında kuvvetli bir devlet, Osmanlılar, muhteşem mâzîsini ve şâşaa ile dolu târihini hâtırladıkça bu âzamet fütûhatı istikbâli için de bir düstûr telakkî etmiş.

Târihin zararları böyle devrelerde tâli' kovalayan "Aventurier" adamlar yetiştirmek husûsunda görülür. İskender, Şarlken ve Napolyon târihin yaramaz ve asabî çocuklarıdır.

Biz târihten yalnız tekrar eden ve her biri ayrı ayrı hâtırat ile taçlanan muhârebe sahâifini temellük ettik. Hâlbuki târih bize pek kuvvetli başka düstûrlar hâzırlamıştı:

Yalnız kılıç saâdeti temîn edemez; Romalılar arzı sürdükleri, arza bütün kalpleri, hayâtları ile bağlandıkları zaman mesut olmuşlardı. Biz, yeni bir vatan tesis ediyorduk. Bu vatan başkalarının idi, bizde bir kuvvetle bu toprakları almıştık. Lâzım idi ki oralarda fevkalâde tedbîrler ittihaz edelim. Araplar Endülüs'te bir asır refâh açtıkları zaman muhît ile mütenâsip fevkalâde tedbîrler yaratmışlardı; Emevilerin, Abbasilerin, Selçukluların sukût-ı müthiş bizi derin intibâhlara sevk edebilirdi.

Mâzî, o bir muallim, o bir pîr, o bir peder,
Hâlin tutup sinirli elinden, ağır sabûr,
Âtiye doğru yedmeli... Âtî, o pür-seher
Bir ufk-ı muhtecib ki füyûzâta mehd-i nûr,
Efkâr için sipihr-i taâlî bilinmeli;
Âtî çıkınca ortaya, mâzî silinmeli!³

Görülüyor ya, târihi biz kendimize göre îcat etmek istemiştik. Bu hâlet-i rûhiyye, bu arzu-yı gayriihtiyârîyi bugünde görebiliriz; ancak burada hatâyı, kabahati târihin nefesine değil usûl-i tevârihe bulurum. Almanların, İngilizlerin mekteb-i târihiyyesi ile bizim târih yazmaklığımız arasında ölçülemeyecek uzun mesâfeler vardır.

Osmanlı vatanında milletlerin, Arapların, Türklerin, Ermenilerin, Arnavutların târihleri -fakat yalnız târih-i askerîleri değil- târih-i edebiyâtları, târih-i sanatları, târih-i dinleri tetkîk edilmeye muhtâctır. Bu milletlerin muhtelif asırlardaki birbirlerine takarrüplerini, tebâüdlerini elbette târih-i fennin tetkîkat-ı sahâifinden göreceğiz ve sonra muhtelif medeniyetlerin bu anâsırlar üzerinde

³ Tefvik Fikret, "Mâzî... Âtî". (Ç. N.)

bıraktığı eserleri de anlayacağız. Bir söz vardır: “*Savoir afia de prévoir et depourvoir*” yâni “*Keşif ve teşhîz için ilim lâzımdır.*”

Görüldü ki ben târihin lüzûm ve mazarratını nazariyyelere istinâden teşrîhe kalkışmadım. Esâsen böyle bir teşebbüs, târihin hâlihazırdaki mevkii ve telakkîsiyle büsbütün mâkûs olacaktı.

Kaynakça

Çalen, M.K. (2013). *II. meşrutiyet döneminde Türk tarih düşüncesi*. İstanbul: Ötüken

[Kansu], N.A. (1912). Bizim için târih. *Sa'y ü Tetebbu*, 2 (23), ss. 1-5.

۹ صفر ۱۳۳۰ — بازار — ۱۵ کانون تالی ۱۳۲۷

آبوزار:

مجیدیه ۱۹ غروشدن
مناك منابه اوتیه
سه لکی ۱۳ ۱۰
آلی آبلای ۷ ۹

اراره فارسی

ادرنه ده: نسیم افسدی
کتبخانه سیدر

اسمی و تبیع

برنجی سنه مؤسسلیری: نافع علوف ، محمد وهسی ایکنچی جلد

قاپ ایچون اعلانات قبول اولنور

نکون اوراق اعاده اولماز

نسخه سی ۲۰ پاره دیز (اون بش کونده بر چیقار ادبی واجتماعی مجموعه) نومره ۲۳

بزم ایچون تاریخ

چکنلرده سلائیک کنج بر مجموعه سنده تاریخک مضرت وفائده سنه دایزاملش
بر ایکی مقاله بی دقتله او قوم مشتم . بونلر ، سنلردن بری ماگدونیا ناک پاشادینی
حیات مستلما تأثیرله عباتلی ولایتلری ایچنده نسبة پارلاق ذکار یتشدیردن
سلائیک فعال بردماغیسک محصولی ایدی . فکرلر مجرد Alastmit اولمقدن
قور تولایجه بشریت ایچون مفید اولامازلر . سانحات فکریه قارا طوبراقلر
اوزرئده پاشایاچتی بر اقلیم بولمقدن صوکره محصولدار ومفیدرلر .
بوجهتی ، بالخاصه نظر دتته آلام . اکر تاریخک بزده تأیری ، عکس العمللری
— داها بجهل اولاراتی — ضرر وفائده سی تشریح ایدلمش اولدایدی ، اویله امید
ایدهرم که . داها فعلی بنا علیه داها مشمر اوغراشیلش اولاجقدی . تاریخ
مضردر ؛ هانکی عرقلر وهانکی فکرلر ایچون ؛ تاریخ ناسل شرائط آلتده
مفیدر . ؛ بوسواللاری بن . هیئت اجتماعیه مزه خطاب ایتدم . بو هیئت

اجتماعيك انرادندن بولنديم ايجون حصمه دوشن جوابلرى ويريرودم :
 علم اجتماع ، علم روحدن ، علم منافع الاعضادن آيريلاراق موضوع و غايه
 اعتباريله ناصيل مستقل بر علم حاله كلش ايسه تاريخده بوكون موضوع و غايه سى استقلال
 كسب ايتش بر فن حاله كيرمشدر . اكر تاريخ ، حال حاضرند طر فكري دن ،
 مغالطه دن عازى آيدملردن ، جانسز آثار فكري دن ، كتابه لردن و سائره كى
 كورولهن و تماس ايديله ن اساسلردن دوغما ياراق خيالپرستلر ك عقيده لردن سئوح
 ايدهن فسانه لر اولسايدى بنده « كوستن اوليون » له برابر « تاريخ ، افسانه لردن
 باشقا هيچ برش » تايدمه مقتدر ده كبلدر « حكمنى ترددسز ويريردم . حال صحى مى
 شواقظه ايجون باهامك تاثير ارئى سنى تدقيقه نه قادر محتاج ايسم حال مدنى مى
 تسين ايجون ده اجدادمك سلسله تفكرات و احتياجاتى تبعه بلكه داها فضله
 مجبورم . تاريخ ، حيات بشرى تدقيق ايدمه ؛ لزومنده فسانه لرى ده تحليل ايدمه ؛
 چونكه فسانه لرده نهايت آثار بشردر .

تاريخك لزومى ، فن اولماسنده در ، حقايقى ، حقايق وقوعاتى انجه تدقيقاتى
 تايجه مننده بزم نظر اماغزه سرمد ، اوندن جغرافيا كى ، هندسه كى استفاده
 ائتك كندى ايمزده در . اك قطعى ، دستورلرى اك شاشماز قنلر تجربيه ،
 شاهديه استناد ايدملردر . تاريخه اساس بولاق ايجون عصرلر ك تجربه لردن ،
 آيدملر ك لساندن داها مؤثر هانكى طريقى استدلالى آريوروز ؟

•••

تاريخك ضرر و فائده سى عرفقاره ، كيريلهن دوره حياتيه كوره ده كيشير ،
 ائيه يكي بر كتله بشريه ايجون تاريخ بر شبيكه در ، بر لاصقه در . بو كتله لرده
 تاريخك اهميتى فضايدر . حال بوكه اسكيلر ، اسكى ملتلر ايجون تاريخك
 و نايقاسى باشقادر . آرتيق اولاصقه اولمقدن زيايه بشرتيك قوانين حياتيه مننه
 منزله ويردجك بر خزينه حاله كيرمشدر .

روما ، یزانس ، ایران ... یونلر اسکی مش ، ماجرا ایله مشحون تاریخلره مالکدیلر . یونلردن یوکون یونون بشریت استفاده ایدیور ، شرق اقوامی ، فرمان انحصاطنی بازارکن ایراتک چوروك حیاتلری هر حالده قاریشدرمشدر . لاتینلر ، فرانسلر و اسپانیولر ، آنگلوساقسونلر و جرمانلر ایله یچون رقابت ایدهمدکلری اکلایمی ایچون روما تاریخ زوالی اوقویاچقلردر . و شمالی آمریقا لیبرده اسباب شوکتی آنگلوساقسون تاریخده پک واضح بولاچقلردر .

یکی بشریت کتبه لری ایچون تاریخ لاصقه وظیفه سنی کورور دیعشدم . یونی تأیید ایده جک ای صریح مثاللری بالقان کوچوک حکومتلرنده بولویورم . باقیکیز ، بلغارستانک تشکیلی ، بولغارلرک یکپاره برکتله حالنده حرکتی ایچون تاریخ نه قدار یازدم ایتمشدر :

« بلغار قومی مسلمان اصحاب اراضینک چیفتلکلرنده چالیشان کویلیلردن عبارتدی . فقط دیگر خریستان ملتلر هیچ اولمازسه راهب لری محافظه ایتمک لری حالده بلغار هیئت روحانی سنی درسعات روم کلیسایه تابع اولارقی ماهیت ملی سنی غالب ایتمشدی . روم یسقیوسلری بلغار کتب مذهبی سنی برینه روم کتابلری ، اسلاو آینی برینه روم آینی وضع ایده رک و روم مکتبلری آچهرقی اورتودوکس بلغارلری روملاشدرمغه چالیتمشدردی . ممالک عثمانیه ده هرملتک مابا الیمزی ملی کلیسا اولدیغندن روم یسقیوسلریه تابع اولان بلغارلر آیری چه برمات تشکیل ایده میورلر ، روم اورتودوکس نامی آلتنده روملر ایله برعد اولوتویوردی . ینون دنیا بلغار قومی اولوتوشدی . روسلر ۱۸۲۸ سنه سنده مملکتی اشغال ایتمکلری سرمه ده روسجه یه یقین براسان ایله متکلم براسلاو قومی بولهرقی حریمده قالمشدردی . روسلرک اشغالی اوزرینه بلغارلرده حسیات ملیه اویاتغه باشلادی . بعض وطنپرور آیری برملت اولدقلری ایچون حس ایده رک روملر قارشى مخالفته باشلادیلر . » [۱]

[۱] عصر حاضرده تاریخ سیاسی ، سینیویوس ، مترجمی علی رشاد .

برای محتجب که فیوضاته مهذوره ،

افکار ایچون سپهر تعالی بیلنمهلی ؛

آنی چیقینجه اورطه به ماضی سیلنمهلی .

کوریلیوریا ، تاریخی بز کمدنزه کوزه ایجاد ایتمک ایسته مشدک . بوجات
روحیه ، بو آردی غیر اختیاری بی بو کونده کور بیلرزه ؛ آنجاق بوراده خطایی
قبحنی تاریخک نفسنه دکیل اصول تورینجه بولورم . آلمانلرک ، انگلیزلرک
مکتب تاریخیسی ایله بزم تاریخ یازمقلغوز آراسنده اولجولامیه جات اوزون
مسافله واردر .

عثمانلی وطنده یاشایان ملنلرک ، عربلرک ، تورکلرک ، ارمنی لرک
آرناوودلرک ... تاریخنری - فقط بالکیز تاریخ عسکری لری دکیل - تاریخ
ادبیات لری ، تاریخ صناعت لری ، تاریخ دینلری .. تدقیق ایدیکه محتاجدر .
بوملنلرک مختلف عصرلرده کی بر لرینه تقریرلری ، تبعادلری البته تاریخ فنک
تدقیقات محققندن کورمچکنر و سو کوره مختلف مدنیتلرک بو عصرلر اوزرنده بر اقدینی
اثر لری ده آنلا یاجنر . بر سوز اولدره : *Savoir afin de prévoir et de pourvoir*
یعنی « کشف و تجهیز ایچون علم لازمدر . »

کوریادی که بن تاریخک لزوم و ضررتی نظریه لره استناد آ تشریحه قالدیشمادم .
اساساً بویله بر اثبات ، تاریخک حال حاضرده کی موقعی و تعلق سیله بوسبوتون
معاکس اولاجقدی .

نافع عطف